

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 15-49 Yaş Grubu Kadınların Aile Planlaması Yöntemi Kullanımı ve Etkileyen Faktörler

Use of Family Planning Methods Among 15-49 Age Group Women and Affecting Factors in Turkish Republic of Northern Cyprus

Dilek SARP KAYA,^a
Kafiye EROĞLU^b

^aHemşirelik Bölümü,
Yakın Doğu Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Lefkoşa
^bHemşirelik Bölümü,
Hacettepe Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara

Geliş Tarihi/Received: 06.01.2011
Kabul Tarihi/Accepted: 21.04.2011

Yazışma Adresi/Correspondence:
Kafiye EROĞLU
Hacettepe Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü, Ankara,
TÜRKİYE/TURKEY
kafiye.eroglu@gmail.com

ÖZET Amaç: Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) yaşayan 15-49 yaş grubu kadınların aile planlaması yöntemi kullanımları ve yöntem kullanımını etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla kesitsel araştırma olarak yapılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Örneklem grubunu İskele Bölgesindeki köy ve mahallelerden küme ve basit rastgele örneklem yöntemi kullanılarak seçilen 334 kadın oluşturmuştur. Veriler, araştırmacı tarafından kadınların evlerinde yazılı anamları alınarak yüz yüze toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde, Statistical Programme for Social Sciences (SPSS), Windows için 15.0 sürümü ile yüzdellik ve ortalama hesaplama, ki-kare, Fisher'in uygunluk testi ve geriye dönük eleme olasılık oranı yöntemi ile çok değişkenli lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. **Bulgular:** Çalışmada kadınların yaş ortalaması 33.5 ± 7.9 olup, %43.7'si KKTC-TC uyruğunda, %74.9'u çalışmamakta ve %98.8'i evlidir. Kadınların ortalama gebelik sayısı 2.9 ± 1.3 , canlı doğum sayısı 2.2 ± 1.0 , kendiliğinden düşük sayısı 1.2 ± 0.4 ve küretaj sayısı 1.5 ± 0.7 'dir. Kadınların %99.7'si aile planlamasıyla ilgili herhangi bir yöntem duyduğunu, %96.1'i herhangi bir yöntem kullandığını ve %83.5'i de hâlen herhangi bir yöntem kullandığını belirtmiştir. Kadınların %44'ü modern, %39.5'i geleneksel yöntem kullanmaktadır. Kadınların hâlen %35'i geri çekme, %17.3'ü tüp ligasyonu, %13.7'si rahim içi araç kullanmaktadır. Lojistik regresyon analizine göre bir canlı doğuma sahip kadınların modern yöntem kullanmama riskinin, canlı doğum sayısı üç olana göre 4.4 kat, gebelik sayısı iki olan kadınların herhangi bir yöntem kullanmama riskinin gebelik sayısı dört olanlara göre 3.7 kat, düşük sayısı iki ve üzeri olan kadınların hiç düşük yapmamış kadınlara göre herhangi bir yöntem kullanmama riskinin beş kat fazla olduğu belirlenmiştir. **Sonuç:** Geleneksel yöntemi tercih eden kadınlarda modern aile planlaması yöntemi kullanımını arttırmak için aile planlaması hizmet birimlerinin oluşturulması, eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin etkili sunulması önerilir.

Anahtar Kelimeler: Doğum kontrolü; aile planlaması hizmetleri

ABSTRACT Objective: This cross-sectional study was conducted to determine the use of family planning methods among women in 15-49 age group living in Turkish Republic of Northern Cyprus and the factors affecting method use. **Material and Methods:** A total of 334 women who were selected from villages and neighbourhoods in Iskele region by using cluster sampling and random sampling methods, constituted the sample group. Data were collected by interviewing the women with the researcher, and the written informed consents had been obtained. Statistical Program for Social Sciences (SPSS) for Windows 15.0 was used for calculating the percentages and mean values of the data. For further analyses, Chi-square, and Fisher's exact test and backward Wald multivariate logistic regression analysis were used. **Results:** In the study, the mean age of the women was 33.5 ± 7.9 years; 43.7% of them were the citizens of Turkish Republic of Northern Cyprus; 74.9% were not working and 98.8% were married. The mean number of pregnancy was 2.9 ± 1.3 ; live births was 2.2 ± 1.0 ; the mean number of spontaneous abortions was 1.2 ± 0.4 and of curretages was 1.5 ± 0.7 . Of the women, 99.7% stated that they had heard a family planning methods; 96.1% of them stated that they had used any methods and 83.5% stated that they were using some methods; 44.0% of the women were using modern, and 39.5% using traditional methods. Thirty-five per cent of the women were still using coitus interruptus, 17.3% were using tube ligation, 13.7% were using intrauterin devices. According to logistic regression analysis, it was determined that risk of not using modern methods is 4.4 folds greater among the women who have one live birth compared to the ones with three live births, risk of using any method is 3.7 folds greater in the women whose number of gestations is two compared to the ones whose number of gestations is four, risk of not using any methods is five-fold greater among the women whose number of abortions is two and above compared to the ones with no abortions. **Conclusion:** Constituting family planning service units and effectively providing education and consultancy services are recommended in order to increase the use of modern family planning methods among the women who prefer traditional methods.

Key Words: Contraception; family planning services

doi:10.5336/medsci.2011-22539

Copyright © 2011 by Türkiye Klinikleri

Türkiye Klinikleri J Med Sci 2011;31(5):1236-44

İstenmeyen gebeliklerin önlenmesinde ve bunların olumsuz sonuçlarından korunulmasında aile planlaması yöntemlerinin kullanımı çok önemlidir. Doğurganlığın düzenlenmesi, kadın ve erkeğin üreme konusunda bilgilendirilmiş bir yetki sahibi olabilmesi, kendilerinin seçebileceği etkili, güvenli, ödenebilir ve kabul edilebilir aile planlaması (AP) yöntemlerinin kullanılması ile sağlanabilmektedir.¹⁻⁸ Dünyada, 2000-2006 yılları arasında, üreme çağındaki kadınların %63.0'ı aile planlaması yöntemi kullanmaktadır.⁴ Birleşmiş Milletler verilerine göre dünyada, çiftlerin, herhangi bir yöntem kullanma sıklığı %60.5, modern yöntem kullanma sıklığı ise %56.6'dır. En çok kullanılan modern yöntemler %20 ile tüp ligasyonu, %13.6 ile rahim içi araç (RİA), %7.5 ile oral kontraseptif ve %4.8 ile kondom iken, en çok kullanılan geleneksel yöntem %3.1 ile geri çekme ve %2.9 ile takvim yöntemidir.⁹ Avrupa Bölgesi'nde ise herhangi bir aile planlaması yöntemi kullanma oranı %67.5'tir. Modern yöntem kullanma oranı %50.0 olup, sırasıyla en fazla oral kontraseptif, kondom, RİA ve tüp ligasyonu kullanılmaktadır. Geleneksel yöntem olarak en fazla oranda geri çekme ve takvim yöntemi kullanılmaktadır.⁹ Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre yöntem kullanma durumu ve kullanılan yöntemler farklılık göstermektedir. Norveç, Almanya, Finlandiya gibi gelişmiş ülkelerde yöntem kullanımı %68.0 iken, Endonezya, Banglades, Mısır gibi gelişmekte olan ülkelerde %59.0'dır.⁹ Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye'de ise, herhangi bir yöntem kullanım sıklığı %73.1'dir. Bunun yanında, evli kadınların %46.0'ı modern, %27.1'i geleneksel yöntem kullanmaktadır. En sık kullanılan yöntemler ise geri çekme (%26.3), RİA (%16.9) ve kondomdur (%14.3).¹⁰ KKTC'de aile planlaması yöntemi kullanımı ile ilgili ulusal bir veri bulunmamaktadır.

Literatürde, yöntem kullanımı ile kullanılan yöntemin modern ve geleneksel olmasını etkileyen pek çok faktörden söz edilmektedir. Bu faktörleri; kadının yaşı, statüsü, eşinin eğitim durumu, cinsiyeti, sosyo-ekonomik durumu, aile yapısı, toplumun sosyo-kültürel yapısı, evlenme ve ilk gebe kalma yaşı, erkeklerin eş olarak üreme sağlığına katılımları, istenmeyen gebelikler, isteyerek düşük-

ler, dini inanışlar, doğum şekli gibi faktörler oluşturmaktadır.^{6,7,11-22} Eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin bu faktörlere göre planlanıp, uygulanırsa, yöntem kullanım süresi ve yöntem memnuniyeti artmakta^{23,24} ayrıca, aile planlaması hizmetlerinden daha çok sayıda kişi yararlanabilmektedir.

Bir ülkede, çiftlerin aile planlaması yöntem kullanım sıklığı ile kullanılan yöntemin etkililiğinin yüksek olması, aile planlaması hizmetlerinin etkili sunulduğunu göstermektedir. Bu hizmetin sunumunda eğitilmiş sağlık personeline ve aile planlaması eğitim ve danışmanlık merkezlerine gereksinim vardır.²⁵ Sağlık çalışanları, aile planlaması konusunda çiftleri bilgilendirmede, karar vermelerine yardımcı olmada ve yöntemi doğru kullanmalarında kaynak olarak hizmet vermektedir.^{8,26,27} Sağlık çalışanlarının konu ile ilgili eğitim ve danışmanlık hizmeti verirken, çiftlerin yöntem seçimine karar verme aşamasında, yöntem kullanımını etkileyen faktörleri de dikkate alması gerekmektedir.

Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) İskele Bölgesi'nde yaşayan 15-49 yaş arasındaki kadınların, aile planlaması yöntemi kullanımları ve yöntem kullanımını etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Kesitsel araştırma tipinde olan bu çalışma, KKTC'nin İskele Bölgesi'nde yapılmıştır. İskele Bölgesi, 21.978 nüfusa sahip bir ilçe olup İskele Merkez, Yeni Erenköy ve Mehmetçik olmak üzere üç bucağa ayrılmaktadır. Çalışmanın evrenini 15-49 yaş grubu cinsel yönden aktif kadınlar oluşturmuştur. Bölgede, cinsel yönden aktif kadın sayısı bilinmediğinden evren sayısı da bilinmemektedir. Örneklem büyüklüğü, evrenin bilinmediği durumda, ilgili olayın görülüş sıklığına göre örneklemin belirlendiği formülün kullanılması ile hesaplanmıştır. Örneklemini, İskele Bölgesi'ndeki köy ve mahallelerin kümelerine ayrılması ve her bir kümeden basit rastgele örneklem yöntemi kullanılarak seçilen 334 kadın oluşturmaktadır. Araştırma yapılmadan önce, İskele Bölgesi Belediye Başkanlığının onayı ve kadınların yazılı onamları alınmıştır. Veriler, 22.07.2009 ve 20.08.2009 tarihleri arasında,

anket formu aracılığıyla araştırmacı tarafından kadınların evlerinde yüz yüze görüşülerek elde edilmiştir. Araştırmacı tarafından toplam 36 köy ve 11 mahalleye ev ziyaretleri yapılmıştır. Formun doldurulma süresi ortalama 8-10 dakikadır.

Verilerin değerlendirilmesinde, "Statistical Program for Social Sciences"ın (SPSS) Windows programı için hazırlanan 15.0 sürümü kullanılarak yüzdelik ve ortalama değerleri hesaplanmış, istatistiksel analizlerde ki-kare, Fisher'in doğruluk testi ve geriye dönük eleme olabilirlik oranı yöntemi ile çok değişkenli lojistik regresyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Kadınların yaş ortalaması 33.5 ± 7.9 olup, %41.3'ü KKTC vatandaşıdır; %74.9'u çalışmamakta olup, %98.8'i evlidir. Kadınların yarıya yakını, ortaokul ve lise mezunu iken %9.3'ü üniversite ve üzerinde öğrenim düzeyindedir. Ortalama çocuk sayısı 2.0 ± 1.0 , ortalama kendiliğinden düşük sayısı 1.2 ± 0.4 ve isteyerek düşük sayısı 1.5 ± 0.7 'dir.

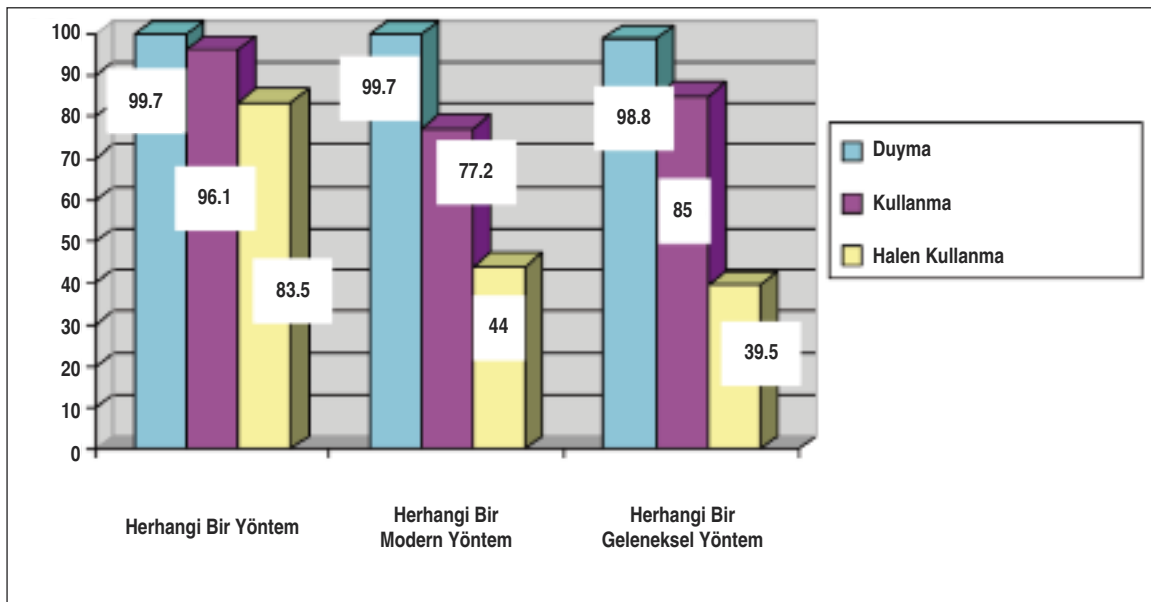
Şekil 1'de, kadınların %99.7'sinin aile planlamasıyla ilgili herhangi bir yöntemi duyduğu, %96.1'inin herhangi bir yöntem kullandığı ve

%83.5'inin hâlen herhangi bir yöntem kullandığı görülmektedir. Kadınların %99.7'si en az bir modern, %98.8'i ise en az bir geleneksel yöntem duyduğunu belirtmiştir.

Kadınların şimdiye kadar kullandığı yöntemler incelendiğinde, %77.2'sinin herhangi bir modern yöntem ve %85.0'inin ise herhangi bir geleneksel yöntem kullandığı saptanmıştır.

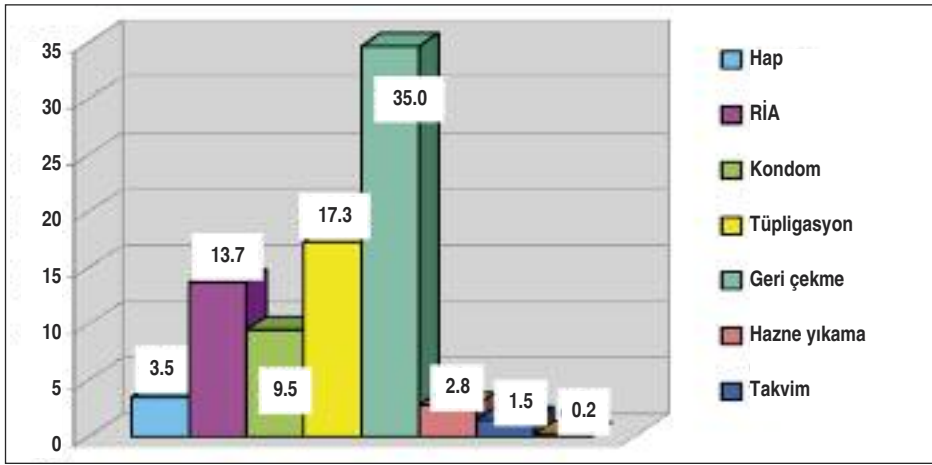
Bunun yanında, kadınların hâlen kullandığı yöntem incelendiğinde; %44.0'sinin herhangi bir modern, %39.5'inin herhangi bir geleneksel yöntem kullandığı ve %16.5'inin ise herhangi bir yöntem kullanmadığı belirlenmiştir.

Şekil 2'de, kadınların hâlen kullandıkları yöntemlerin yüzde dağılımı yer almaktadır. Hâlen en fazla kullanılan modern yöntemlerde ilk sırayı tüp ligasyonu (%17.3), ikinci sırayı RİA (%13.7) ve üçüncü sırayı erkek kondomu (%9.5) almıştır. Geleneksel yöntem kullananların en yüksek oranda geri çekme yöntemini (%35.0) tercih ettiği belirlenmiştir. Ayrıca modern yöntemlerden hapın en az kullanılan modern, geleneksel yöntemlerden ise emzirme yönteminin hâlen kullanılan yöntemler olduğu dikkati çekmektedir.

ŞEKİL 1: Kadınların herhangi bir aile planlaması yöntemi duyma, kullanma ve hâlen kullanım durumlarının dağılımı (n: 334)*.

* Kadınlar birden fazla cevap vermiştir. Yüzdeler "n" üzerinden alınmıştır.

ŞEKİL 2: Kadınların hâlen kullandıkları yöntemlerin yüzde dağılımı (n: 334).

RiA: Rahim içi araç.

Kadınların yöntem kullanımını etkileyen faktörler incelendiğinde, 15-24 yaş grubundakilerin %78.4'ünün herhangi bir yöntem kullandığı belirlenirken, 35 yaş ve üzerinde bu oran %91.3'e çıkmaktadır. Geleneksel yöntem kullanan 15-24 yaş grubundaki kadınların oranı %70.0 iken, 35 yaş ve üzerinde %33.4'tür. Okur yazar olan kadınların %73.7'si yöntem kullanırken, üniversite ve üzeri mezunlarda %90.3'ü yöntem kullanmaktadır. Ayrıca okur yazar olan kadınların %71.4'ünün modern yöntem, üniversite ve üzeri eğitim alanların %57.2'sinin geleneksel yöntem kullandığı saptanmıştır. Bu sonuçlar, okur yazar olanların modern yöntem kullanımının üniversite ve üzeri eğitim alanlara göre daha fazla olduğunu göstermesi bakımından dikkati çekmektedir.

Çalışmada, en uzun süre KKTC'de yaşayan kadınların %85.2'sinin, Türkiye'de yaşayanların ise %74.5'inin herhangi bir yöntem kullandığı belirlenmiştir. İlk evlilik yaşının artması ile modern yöntem kullanımının giderek azaldığı, geleneksel yöntem kullanımının ise arttığı saptanmıştır. Bir ay-5 yıldır evli kalan kadınların %80.8'inin yöntem kullandığı belirlenirken, 11-15 yıl evli kalanların %89.4'ünün yöntem kullandığı belirlenmiştir. Kadınların evlilik süresinin artması ile modern yöntem kullanımının arttığı, geleneksel yöntem kullanımının da azaldığı saptanmıştır. Çalışmada, çekirdek aile yapısına sahip kadınların %84.9'unun, geniş aile yapısına sahip olanların ise %73.8'inin

herhangi bir yöntem kullandığı saptanmıştır. Kadınların sosyo-demografik özelliklerine göre herhangi bir yöntem kullanma durumu istatistiksel olarak incelendiğinde; yaş grubu, en uzun süre yaşanan yer ve aile tipi ile yöntem kullanma durumu arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0.05$).

Kadınların doğurganlık özelliklerine göre yöntem kullanımı incelendiğinde; gebelik sayısının artması ile yöntem kullanımının arttığı, dört ve üzerinde gebeliği olanlarda ise yöntem kullanımının düştüğü belirlenmiştir. Bununla birlikte, gebelik sayısının artması ile kadınların modern yöntem kullanımının sıklığının da arttığı bulunmuştur. Canlı doğum sayısının artması ile geleneksel yöntem kullanımında bir azalma, herhangi bir yöntem ve modern yöntem kullanımında ise artış saptanmıştır. Yaşayan çocuk sayısının artması ile geleneksel yöntem kullanım sıklığı azalmakta ve herhangi bir yöntem ile modern yöntem kullanımını artmaktadır. Yaşayan çocukların cinsiyetine göre kullanılan yöntem incelendiğinde; her iki cinsiyette çocuğu olan kadınların %77.4'ünün modern yöntem kullandığı belirlenmiştir. İdeal çocuk sayısının 2 olması gerektiğini belirten kadınların %57.3'ü geleneksel yöntem kullanmaktadır. Bir kez kendiliğinden düşük yapan kadınların %83.1'inin, iki ve üzerinde düşük yapan kadınların ise %70.0'inin herhangi bir yöntem kullandığı saptanmıştır. Kendiliğinden düşük sayısı bir olan kadınların %61.1'inin, iki ve üzerinde olanların ise %42.8'inin

modern yöntem kullandığı belirlenmiştir. İsteyerek düşük yapan kadınlarda yöntem kullanım oranını %70.5 iken, İsteyerek düşük yapmayanlarda %56.5'tir. Ayrıca bir kez isteyerek düşük yapan kadınların %61.7'si, iki ve daha fazla sayıda İsteyerek düşük yapanların ise %69.6'sı modern yöntem kullanmaktadır. Kadınların doğurganlık özelliklerine göre yöntem kullanma durumu incelendiğinde; gebelik sayısı, canlı doğum sayısı, yaşayan çocuk sayısı ve yaşayan çocukların cinsiyeti ile kullanılan yöntem tipi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$).

Tablo 1 ve 2'de, herhangi bir yöntem ve herhangi bir modern yöntem kullanımını etkileyen faktörlerin lojistik regresyon analizi sonuçları yer almaktadır. Geriye dönük eleme olabilirlik oranı yöntemi ile yapılan çok değişkenli lojistik regresyon analizi sonucuna göre, canlı doğum sayısı bir olanlarda modern yöntem kullanmama riski, canlı doğum sayısı üç olanlardan 4.4 kat (%95 GA= 1.5-12.4) fazladır. Gebelik sayısı iki olanlarda herhangi bir yöntem kullanmama riski, gebelik sayısı dört olanlardan 3.7 kat (%95 GA= 1.9-7.2) fazla; kendiliğinden düşük sayısı iki ve üzerinde olanların, herhangi bir yöntem kullanmama riski, hiç düşük yapmamışlardan beş kat (%95 GA= 1.6-15.6) fazladır.

TARTIŞMA

Her yıl binlerce çocuk ve anne AP hizmetlerinden yeterli düzeyde yararlanamadıkları için hastalanmakta ya da ölmektedir.^{1,3,5} Ancak başarılı AP hizmetleri ile anne ve çocuk ölümleri önemli ölçüde azaltılmaktadır. KKTC'de, ana çocuk sağlığı göstergelerine ilişkin ulusal düzeyde bir veri bulunmamaktadır. Bu durumda, kamu sağlık kuruluşlarında aile planlaması ile doğrudan ilgili bir hizmet biriminin ve ilgili mevzuatın olmamasının rolü olabilir. Çalışmamızın sonuçları, ulusal düzeyde bir veri olmamakla birlikte, KKTC'nin İskele Bölgesini temsil etmesi nedeniyle KKTC'deki AP yöntem kullanımı ile ilgili önemli bir kaynak olarak düşünülmektedir.

Bu çalışmada, kadınların tamamına yakınının herhangi bir AP yöntemi, herhangi bir modern ve geleneksel yöntemi duyduğu belirlenmiştir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2008 veri-

TABLO 1: Herhangi bir aile planlaması yöntemi kullanmayı etkileyen faktörlerin lojistik regresyon analiz sonucu.

İlgili değişkenler	p değeri	ODDS	%95
		Oranı (OO)	Güven Aralığı (GA)
Yaş			
15-24	0.292	1.72	0.62-4.75
25-34	0.557	1.17	0.68-2.03
35-üstü (RG*)		1.00	
Aile Tipi			
Çekirdek aile	0.287	1.52	0.70-3.29
Geniş aile (RG)		1.00	
Bilgi Alma Durumu			
Almadım	0.595	1.25	0.60-2.56
Aldım (RG)		1.00	
Evlilik Süresi			
1ay-5 yıl	0.773	0.83	0.25-2.70
6-10 yıl	0.755	0.85	0.32-2.25
11-15 yıl	0.748	0.87	0.39-1.93
16 yıl ve üzeri (RG)		1.00	
Gebelik sayısı			
1	0.001	4.25	1.83-9.84
2	0.000	3.72	1.90-7.28
3	0.123	1.61	0.87-2.96
4 ve üstü (RG)		1.00	
Canlı Doğum Sayısı			
0 (RG)		1.00	
1	0.407	1.71	0.47-6.19
2	0.216	1.56	0.67-3.60
3 ve üzeri	0.207	1.11	0.55-2.25
Düşük Sayısı			
0 (RG)		1.00	
1	0.596	1.18	0.63-2.20
2 kez ve üzeri	0.004	5.14	1.69-15.65
Yaşayan Çocuk Cinsiyeti			
Kız	0.424	1.30	0.67-2.53
Erkek	0.160	0.62	0.32-1.21
Her iki cinsiyetten (RG)		1.00	

* RG: Referans grubu.

lerine göre, 15-49 yaş grubu evli kadınların %99.7'sinin herhangi bir AP yöntemi duyduğu, %99.5'inin herhangi bir modern ve %93.4'ünün herhangi bir geleneksel yöntem duyduğu belirtilmektedir.¹⁰ Türkiye'nin doğusunda Çakmak ve Ertem'in yaptığı çalışmada, herhangi bir yöntem duyan kadınların oranı %64.5 olup, düşüktür.²⁸ Bu sonuç, ülkelerin bölgeleri arasında yöntem kulla-

TABLO 2: Herhangi bir modern aile planlaması yöntemi kullanmayı etkileyen faktörlerin lojistik regresyon analiz sonucu.

İlgili Değişkenler	p değeri	Odds	
		Oranı (OO)	%95 Güven Aralığı (GA)
Yaş			
15-24	0.456	1.52	0.50-4.65
25-34	0.671	1.13	0.63-2.03
35-üstü (RG*)		1.00	
Aile Tipi			
Çekirdek aile	0.160	1.75	0.80-3.82
Geniş aile (RG)		1.00	
Çalışma Durumu			
Çalışmıyor (RG)	0.606	1.00	0.64-2.12
Çalışıyor		1.17	
Bilgi Alma Durumu			
Almadım	0.758	1.12	0.54-2.30
Aldım (RG)		1.00	
Evlilik Süresi			
1ay-5 yıl	0.362	0.54	0.15-1.99
6-10 yıl	0.469	0.68	0.24-1.92
11-15 yıl	0.440	0.71	0.30-1.66
16 yıl ve üzeri (RG)		1.00	
İlk Gebelik Yaşı			
Hiç gebe Kalmayan (RG)		1.00	
13-17	1.000	0.00	0.00-.....
18-22	1.000	0.00	0.00-.....
23 ve üstü	1.000	0.00	0.00-.....
Gebelik Sayısı			
1	0.409	1.71	0.47-6.19
2	0.296	1.56	0.67-3.60
3	0.761	1.11	0.55-2.25
4 ve üstü (RG)		1.00	
Canlı Doğum Sayısı			
0 (RG)		1.00	
1	0.004	4.45	1.59-12.43
2	0.042	2.28	1.03-5.05
3 ve üstü	0.609	0.80	0.35-1.84
İdeal Çocuk Sayısı			
1 (RG)		1.00	
2	4.451	3.98	0.79-19.86
3	2.284	2.18	0.41-11.52
4	0.805	4.65	0.83-26.06
Yaşayan Çocuk Cinsiyeti			
Kız	0.445	1.30	0.65-2.58
Erkek	0.066	0.50	0.24-1.04
Her iki cinsiyetten (RG)		1.00	

* RG: Referans grubu.

nımı açısından fark olabileceğini göstermekte ve araştırmada elde edilen bu sonucun, Türkiye geneli ve Türkiye'nin batı bölgesiyle daha uyumlu olduğunu göstermektedir. KKTC'de kadınların öğrenim düzeyinin yüksek olması,²⁹ kadınların yöntem kullanmadan önce bir ön bilgi aldığını düşündürmektedir.

Kadınların hâlen yöntem kullanım durumu incelendiğinde; %83.5'inin herhangi bir yöntem, %44.0'sinin herhangi bir modern yöntem kullandığı görülmektedir (Şekil 1). Kadınların hâlen kullandıkları yöntemlerde ilk dört sırayı geri çekme, tüp ligasyonu, RİA ve erkek kondomu almaktadır (Şekil 2). Bu sonuçlar, dünyada üreme çağındaki kadınların yöntem kullanımı ile benzerlik göstermektedir.⁹ Ancak gelişmiş ülkelerde en fazla kullanılan yöntemin modern yöntem olduğu,⁹ bizim çalışmamızda ve Türkiye'de¹⁰ ise en fazla kullanılan yöntemin geleneksel bir yöntem olan geri çekme olduğu dikkat çekmektedir. Bu sonucu, gelişmiş ülkelerde verilen aile planlaması hizmetlerinin daha etkili olmasına, kadının statüsünün yüksek olmasına ve toplumsal özelliklerinin farklı olmasına bağlayabiliriz. Ayrıca KKTC'de, devlet hastanelerinde AP hizmetlerine yönelik herhangi bir birimin olmamasının, AP hizmetlerinin sıklıkla özel merkezlerde verilmesinin, sosyo-ekonomik durumu düşük olan kadınların yöntem ulaşmada güçlük çekmesinin, geleneksel yöntemin tercih edilmesinde rolü olabilir. Çalışmamızda diğer dikkat çekici bulgu, Türkiye sonuçlarından farklı olarak, KKTC'de hâlen kullanılan modern yöntemler içinde en fazla tüp ligasyonun tercih edilmesidir. Bu farklı sonuçta KKTC'de sezaryen uygulamasının yaygın olması,³⁰ ikiden fazla sayıda sezaryen uygulanmasının hayatî risk taşıması ve sahip olunan çocuk sayısının yeterli bulunması nedenleriyle çiftlerin daha fazla oranda tüp ligasyonuna yöneldiğini düşündürmektedir.

Çalışmamızda, yöntem kullanımının 35 yaş ve üzerinde arttığı bulunmuştur. Kanada'da yapılan bir çalışma³¹ ve TNSA 2008 verileri de¹⁰ bu sonucu desteklemektedir. Kadınların 35 yaş ve üzerinde doğurganlığını tamamlamış olduklarını düşünmelerine bağlı olarak, yöntem kullanımının arttığı söylenebilir. Ayrıca çalışmamızda, kadının yaş gru-

bunun artması ile modern yöntem kullanımının arttığı ve geleneksel yöntem kullanımının ise azaldığı dikkati çeken diğer bir bulgudur. Literatürde, yaş arttıkça geleneksel yöntem kullanımının arttığını belirten çalışmaların^{20,32} yanında, azaldığını belirten çalışmalar da^{10,33} yer almaktadır. Bu sonuçlar, yaşın yöntem kullanımına etkisinin, ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye sosyo-ekonomik duruma göre değişebildiğini göstermektedir. Ayrıca kadınların sahip olduğu çocuk sayısı ile öğrenim düzeyinin de ileri yaşlardaki yöntem kullanımında, modern ya da geleneksel yöntemin seçilmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda kadınların öğrenim düzeyi ile yöntem kullanma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak öğrenim düzeyinin artması ile yöntem kullanımı da artmaktadır. Ayrıca okuryazar olan kadınlarda modern yöntem kullanımının, üniversite ve üzerinde eğitimi olanlardan fazla olması, dikkati çeken bir bulgudur. Literatürde, öğrenim düzeyinin artması ile birlikte yöntem kullanım sıklığının ve modern yöntem kullanımının arttığı belirtilmektedir.^{11,12,13,32-37} Bu sonuçlar, kadınların, öğrenim düzeyinin artmasına paralel olarak doğurganlığı kontrol etmede daha bilinçli karar verdiğini göstermektedir. Fakat çalışmamızda, üniversite ve üzerinde eğitim alan kadınların daha yüksek oranda geleneksel yöntem kullanmasının, literatür bilgileri ile farklılık gösterdiği gözlenmektedir. Bu farklılıkta, kadınların sahip oldukları çocuk sayısının ve yaşlarının rolü olabilir. Ayrıca bu sonuç, yüksek öğrenim düzeyinde ki kadınların geleneksel yöntem kullanımına etkili olan diğer nedenleri açığa çıkaracak niteliksel çalışmalara ve kamu sağlık kuruluşlarında aile planlamasına özel bir hizmet birimlerinin kurulmasına gereksinim olduğunu gösterebilir.

Çalışmamızda, kadınların evlilik süresinin artması ile modern yöntem kullanımının arttığı ve geleneksel yöntem kullanımının azaldığı saptanmıştır. TNSA 2008 verilerine göre, evlilik süresi uzadıkça doğurganlık azalmaktadır.¹⁰ Bu verilere göre, özellikle evliliğin ilk yıllarında doğurganlığın artışı ve ileri yıllarında doğurganlığın isteyerek sonlandırılmasını önlemek önemlidir. Bu nedenle

modern yöntem kullanımının arttırılmasında evlilik süresinin, kadının yaşının ve sahip olunan çocuk sayısının da göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmada, gebelik sayısının artması ile kadınların modern yöntem kullanım sıklığı ve herhangi bir yöntem kullanımı artmaktadır. Yapılan çalışmalar da bu sonucu desteklemektedir.^{13,17,19,38,39} Çalışmamızda canlı doğum sayısının artması ile herhangi bir yöntem kullanımı ve modern yöntem kullanımının arttığı görülmüştür (Tablo 1, 2). Yapılan bir çalışmada, kadınların canlı doğum sayısının artması ile yöntem kullanımının ve modern yöntem kullanımının olumlu etkilendiği öne sürülmektedir.³⁹ Bununla birlikte bazı çalışmalarda, belli sayıda yaşayan çocuk sayısına ulaşmış kadınlarda, aile planlaması yöntem ve modern yöntem kullanımının olumlu yönde etkilendiği vurgulanmaktadır.^{10,12,19,34,35,40-43} Bu sonuçlar, bizim sonuçlarımızla benzerlik göstermektedir. Bu sonuç, çiftlerin, çok çocuğun getireceği ekonomik sıkıntılar nedeniyle doğurganlığı sınırlamayı tercih ettiklerini düşündürülebilir.

Çalışmamızda isteyerek düşük yapma ile herhangi bir yöntem kullanımı arasındaki anlamlı bir ilişki bulunmazken, isteyerek düşük yapma durumu ile kullanılan yöntemin modern ya da geleneksel yöntem olması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Literatürde, isteyerek düşük yapan kadınların, modern yöntem kullanmaya daha istekli oldukları belirtilmektedir.⁴³⁻⁴⁵ Bu sonuçlar bizim çalışmamızla benzerdir. Ayrıca çalışmamızda, kendiliğinden düşük sayısının yöntem kullanmama riskini etkilediği belirlenmiştir. Yöntem kullanmama riskinin, hiç düşük yapmayan kadınlarda, iki ve daha fazla sayıda düşük yapan kadınlardan az olduğu saptanmıştır (Tablo 1). Bu sonuç, doğal olarak ikiden fazla kendiliğinden düşük yapan kadınların, çocuk sahibi olmak için yöntem kullanmadığını düşündürmektedir.

Çalışmamızda, kadınların bilgisinin artması ile yöntem kullanımının arttığı, ancak modern yöntem kullanımının yeterli düzeyde artmadığı dikkat çekmektedir. Literatürde, aile planlaması yöntemlerine ilişkin bilgi düzeyinin yüksek olmasının,

modern yöntem kullanımını olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir.⁴³⁻⁴⁶ Bu sonuçlar, bizim çalışmamızla farklılık göstermektedir. Bunun nedeninin, kadınların bilgilerini güvenilir kaynaklardan almamasına bağlı olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla yöntem hakkında elde edilen bilginin güvenilir bir kaynaktan olmaması etkin yöntem kullanımını olumsuz etkileyebilmektedir. Bunun nedeni, kadınların bilgilerini güvenilir kaynaklardan almamasına bağlı olabilir. Dolayısıyla yöntem hakkında elde edilen bilginin güvenilir bir kaynaktan olmaması, modern yöntem kullanımını olumsuz etkileyebilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamızdan elde edilen sonuç ve öneriler şunlardır:

Kadınların tamamına yakınının, herhangi bir yöntem duyduğu, kullandığı ve hâlen kullanmakta olduğu belirlenmiştir. Kadınların hâlen kullandıkları yöntemler sırasıyla geri çekme, tüpligasyon, rahim içi araç, kondom ve haptır. İlk sırada geleneksel yöntemlerden geri çekme yönteminin yer aldığı, yaş ve evlilik süresi arttıkça modern yöntem kullanımının da arttığı saptanmıştır. Kadınlarda istenilen sayıda çocuk sahibi olduktan sonra modern yöntem kullanımının artması nedeniyle evli kadınlara planladıkları sayıda çocuk sahibi olmaları için modern yöntem kullanımı ile ilgili eğitim ve danışmanlık hizmetinin verilmesi uygun olabilir.

Modern yöntemler içinde ilk sırada tüp ligasyonunun yer aldığı belirlenmiştir. Bu sonuçta, KKTC'de sezaryen uygulamasının yaygın olması ve ikinin üzerinde endikasyon olmadıkça sezaryen

uygulamasının hayatî risk taşıması nedeniyle çiftlerin daha fazla tüp ligasyonuna yöneldiği düşünüldüğünden, kadınların tüpligasyonu yaptırmaya nedenlerini inceleyen destekleyici çalışmaların yapılması önerilir.

Çalışmamızda, literatürden farklı olarak okuyucu yazar olan kadınlarda modern yöntem kullanımının, üniversite ve üzerinde eğitim alanlardan fazla olması dikkati çeken bir bulgudur. Bu sonuçta, kadının sosyo-ekonomik düzeyi ve sahip olduğu çocuk sayısının da rolü olabilir. Bu nedenle aile planlaması yöntem kullanımını etkileyebilecek diğer faktörleri açığa çıkaracak niteliksel çalışmaların yapılması uygun olacaktır.

Kadınların doğurganlık özelliklerinin (gebelik sayısı, canlı doğum sayısı, isteyerek düşük yapma sayısı, herhangi bir yöntem kullanımı ile modern yöntem kullanımını etkilediği saptanmıştır. Bu nedenle, öncelikle Sağlık Bakanlığı bünyesinde, toplumu bilinçlendirmek için aile planlaması hizmet birimlerinin oluşturulması konusunda işbirliğinin başlatılması yerinde olacaktır.

Çalışmamızda, kadınların bilgisinin artması ile yöntem kullanımının arttığı, ancak modern yöntem kullanımının yeterli düzeyde artmadığı bulunmuştur. Bu nedenle güvenilir bilgi kaynakları olarak, hizmet sunacak sağlık personellerinin eğitilmesi, eğitilmiş sağlık personelinin kamu ve özel sağlık kuruluşlarında etkili aile planlaması yöntem kullanımı konusunda eğitim ve danışmanlığı da kapsayan hizmetinin yaşama geçirilmesi önerilir. Ayrıca bu hizmetler verilirken kadının sosyo-demografik ve ekonomik özellikleri, sahip olduğu çocuk sayısı ve öğrenim durumu dikkate alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akın L. [Excessive fertility-contraceptive methods]. Halk Sağlığı Temel Bilgiler. Güler Ç, editör. 1. Baskı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları; 2006. p.236-300.
- Öztek Z, Kubilay G. [Unwanted Pregnancies, Attitudes and Education on Family Planning]. Toplum Sağlığı Hemşireliği. 3. Baskı. Ankara: Palme Yayıncılık; 2008. p.118-21.
- Taşkın L. [Introduction to Women's Health-Sexual and Reproductive Health]. Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği. 6. Baskı. Ankara: Sistem Ofset Matbaacılık; 2007. p.1-28.
- World Health Organization. Summary of status and trends. World Health Statistics 2009. World Health Organization; p. 10-31.
- Littleton LY, Engebretson J. Family planning. Maternity Nursing Care. 1st ed. Houston: Texas; 2005. p.234-50.
- Mayda A, Arslan T, Bozkurt HB, İlker D, Özkan MÖ. [The rate of family planning methods usage of 15-49 years old women living in Dü-
- ce Permanent Residences and the causes of preferring methods]. TAF Prev Med Bull 2005; 4(5):265-79.
- Tokuç B, Eskiocak M, Ekuklu G, Saltık A. [Knowledge of 15-49 aged women living in the provincial center of Edirne about family planning methods and prevalence of contraceptive methods]. Sted 2005;14(1):8-14.
- Littleton LY, Engebretson J. Family planning. Maternity Nursing Care. 1st ed. Houston: Texas; 2007. p. 212.

9. United Nation. Department of Economic and Social Affairs. Population Division. World Contraception Use 2009; 2009. p.4.
10. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği. [TR Prime Ministry State Planning Organization, the European Union]. [Family Planning-Fertility Fertility Preferences]. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Ana Raporu 2008. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi; 2009. p. 60-129.
11. Erbil N, Göktaşlar Z. [Determination of affecting factors and the reproductive health protective attitudes of married women]. *Türkiye Klinikleri J Gynecol Obst* 2010;20(5):295-303.
12. Sak ME, Evsen MS, Sak S, Çaça FN. [The effectiveness of contraception methods and educational level of women: a sample from Southeast Anatolia]. *Dicle Tıp Derg* 2008; 35(4):265-70.
13. Ayaz S, Yaman Efe Ş. Family planning attitudes of women and affecting factors. *J Turkish-German Gynecol Assoc* 2009;10(3):137-41.
14. Grady WR, Klepinger DH, Billy JO. The influence of community characteristics on the practice of effective contraception. *Fam Plann Perspect* 1993;25(1):4-11.
15. Hock-Long L, Whittaker PG, Herceg-Baron R. Family planning service delivery research: a call to focus on the dynamics of contraceptive use. *Perspect Sex Reprod Health* 2010; 42(1):10-1.
16. Karaoğlu L, Öztürk C, Pehlivan E. [Fertility and its determinants among married women living in the responsibility area of a health unit in Çorum]. *Journal of Inonu University Medical Faculty* 2002;9(1):33-40.
17. Kaya H, Tatlı H, Açıık Y, Devci SE. [Determining the usage level of family planning method among the women aged between 15-49 in Uydükent Nursing Home District in Bingöl City]. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2008;22(4):185-91.
18. Yıldırım A, İlhan MN, Maral I. [The use of family planning methods of women aged Between 15-49 years old in the semi-urban and urban areas in Ankara]. *Türkiye Klinikleri J Gynecol Obst* 2001;11(5):354-60.
19. İlhan MN, Yıldırım A, Maral I. [Contraceptive methods used by women between 15-49 years old and the cause of not using contraceptive methods in the semi-urban and urban areas in Ankara]. *Türkiye Klinikleri J Gynecol Obst* 2002;12(1):66-72.
20. Stephenson R, Baschieri A, Clements S, Heninik M, Madise N. Contextual influences on modern contraceptive use in Sub-Saharan Africa. *Am J Public Health* 2007;97(7):1233-40.
21. Şahin HG, Şahin HA, Zeteroğlu Ş, Kulusarı A. [Reasons for not using family planning methods in Van region]. *Türkiye Klinikleri J Gynecol Obst* 2002;12(3):265-8.
22. Tanrıverdi G, Ersay AR. [The effect of gender on sexual behavior, knowledge of sexually transmitted diseases and contraceptive methods in college students in Turkey]. *Türkiye Klinikleri J Med Sci* 2010;30(3):1039-45.
23. Fathizadeh N, Firuzabadi M, Aqdad P, Kianpour M. Women's satisfaction with contraceptive methods and its related factors in Isfahan Health Clinics in 2008. *IJNMR* 2009; 14(4):185-9.
24. Kim YM, Heerey M, Kols A. Factors that enable nurse-patient communication in a family planning context: a positive deviance study. *Int J Nurs Stud* 2008;45(10):1411-21.
25. Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü. [Ministry of Health and Family Planning General Directorate of Maternal and Child Health]. [Contraceptive Methods]. Ulusal Aile Planlaması Hizmet Rehberi. Cilt 2. Ankara: Damla Matbaacılık Ltd. Şti: 2005. p.309-566.
26. Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü. [Ministry of Health and Family Planning General Directorate of Maternal and Child Health]. [Sexual Health and Reproductive Health]. Aile Planlaması Danışmanlığı Eğitici Hizmet Rehberi. Ankara: Buluş Tasarım ve Matbaacılık Hizmetleri: 2006. p. 1-100.
27. Aydın İ. [The think of used family planning methods of students studying at health high school and the factors influencing the preference of method]. *Nursing Forum* 2003;6(1):28-32.
28. Çakmak A, Ertem M. [An important opportunity for family planning education: mothers with children hospitalized in children governmental hospital, Diyarbakır-2004]. *Dicle Medical Journal* 2005;32(4):190-5.
29. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devlet Planlama Örgütü (DPÖ) İzleme ve Koordinasyon Dairesi. [Turkish Republic of Northern Cyprus State Planning Organization (SPO), Monitoring and Coordination Office]. 2008 İstatistik Yıllığı. [Economic and Social Indicators]. Lefkoşa: KKTC Devlet Basımevi: 2010.
30. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Yataklı Tedavi Kurumları Dairesi. [Office of the Turkish Republic of Northern Cyprus Ministry of Health Hospital]. 2009 İstatistikleri. [Birth Registration Data]. 8. Baskı. Lefkoşa: KKTC Devlet Basımevi: 2009.
31. Black A, Yang Q, Wu WS, Lalonde AB, Guilbert E, Fisher W. Contraceptive use among Canadian women of reproductive age: results of a national survey. *J Obstet Gynaecol Can* 2009;31(7):627-40.
32. Kayembe PK, Fatuma AB, Mapatano MA, Mambu T. Prevalence and determinants of the use of modern contraceptive methods in Kinshasa, Democratic Republic of Congo. *Contraception* 2006;74(5):400-6.
33. Büyükkaya ES, Kars B, Karşıdağı AYK, Dabak R, Kurtuluş H. [Comparison of attitudes related with family planning methods before and after effective family planning counseling]. *J Turk Soc Obstet Gynecol* 2010;7(3):228-34.
34. Saleem A, Pasha GR. Log-linear modeling and analysis of the factors, affecting the contraceptive use in Pakistan. *Eur J Sci Res* 2008; 21(1):120-9.
35. Karaoğlu L, Çetin F, Ilgar M, Tekiner S, Güneş G, Genç MF, et al. [The fertility characteristics and usage of contraceptive methods of married working at Turgut Ozal Medical Center]. *Journal of Inonu University Medical Faculty* 2005; 12(2):93-7.
36. Mahmood, N, Ringheim K. Factors affecting contraceptive use in Pakistan. *The Pakistan Development Review* 1996;35(1):1-22.
37. Dündar C, Kaynar E, Pekşen Y. [Contraceptive method usage status of married midwife working at health centers in Samsun]. *Journal of Inonu University Medical Faculty* 2005;2(4): 243-7.
38. Özdemir O, Ocaktan E, Çalışkan D, Özyurda F. [The evaluation of admissions to Ankara University School of Medicine Public Health Family Planning Unit between 1999-2002]. *Journal of Ankara University Faculty of Medicine* 2004; 57(4):195-203.
39. Yıldırım G, Turaçlar N, Bakır A, Özdemir L. [The factors which effect the family planning methods preferences of women applying to family planning at mother-child health center of Sivas city]. *Cumhuriyet Medical Journal* 2003; 25(3):99-104.
40. Altay B, Gönener D. [Recognize utilization of the family planning methods among married males and the factors the affect the utilization of these services]. *Fırat Medical Journal* 2009; 14(1):56-64.
41. Lucke JC, Watson M, Herbert D. Changing patterns of contraceptive use in Australian women. *Contraception* 2009;80(6):533-9.
42. Saka G, Ceylan A, Ertem M, İlçin E. [The characteristics of made voluntary abortion the women's at women's health center]. *Sağlık ve Toplum Dergisi* 2004;14(1):73-7.
43. Yurdakul M, Vural G. [Reasons for using traditional methods and effectiveness of family planning service of nurse]. *Sağlık ve Toplum Dergisi* 2001;11(1):42-8.
44. Williamson LM, Parkes A, Wight D, Petticrew M, Hart GJ. Limits to modern contraceptive use among young women in developing countries: a systematic review of qualitative research. *Reprod Health* 2009;6:3.
45. Mikolajczyk RT, Stanford JB, Rauchfuss M. Factors influencing the Choice to use modern natural family planning. *Contraception* 2003; 67(4):253-8.
46. Mittal S, Bahadur A, Sharma JB. Survey of the attitude to, knowledge and practice of contraception and medical abortion in women attending a family planning clinic. *J Turkish-German Gynecol Assoc* 2008;9(1):29-34.